

Debreceni Egyetem
Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar
Állattudományi, Biotechnológiai és Természetvédelmi Intézet
Állattenyésztési Tanszék
Tanszékvezető: Dr. Czeglédi Levente egyetemi tanár

**A 2024. ÉVI HAZAI LIPICAI MÉNÁLLOMÁNY SZERKEZETÉNEK
ELEMZÉSE**

Molnár Molli
Lótenyésztő, lovassport szervező agrármérnök szakos hallgató

Konzulensek:
Kovács Máté
PhD hallgató
Dr. Posta János
egyetemi docens

Debrecen
2024

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. Témafelvetés.....	4
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1 A lipicai lófajta eredete	5
2.2 Ménvonalak kialakulása	5
2.3 A lipicai lófajta napjainkban: tenyésztése, fenntartása, állománya, értékmérő tulajdonságai, hasznosítása	7
2.4 Géntartalékvédelem.....	7
2.5 Vonaltenyésztés	8
2.6 Tradicionális magyar lófajták ménállományára vonatkozó létszám adatai	9
2.7 A lipicai lófajta hazai ménállományára vonatkozó létszámadatok a korábbi években ..	10
3. Anyag és módszer	11
3.1 Anyag.....	11
3.2 Módszer	11
4. Eredmények és értékelésük	12
4.1 Méntörzsek egymáshoz viszonyított aránya	12
4.2 Vonalak szerkezete	12
4.2.1 Conversano méntörzs:	12
4.2.2 Favory méntörzs:	13
4.2.3 Pluto méntörzs:.....	13
4.2.4 Maestoso méntörzs:	14
4.2.5 Neapolitano méntörzs:	14
4.2.6 Siglavy törzs:.....	15
4.2.7 Incitato törzs:.....	15
4.2.8 Tulipán törzs:.....	16

4.3 Mének születési ideje	16
4.4 Összes és lipicai csikó szám	18
4.4.1 Conversano méntörzs:	18
4.4.2 Favory méntörzs:	19
4.4.3 Pluto méntörzs:.....	21
4.4.4 Maestoso méntörzs:	22
4.4.5 Neapolitano méntörzs:	24
4.4.6 Siglavy méntörzs:	25
4.4.7 Incitato méntörzs:	26
4.4.8 Tulipán méntörzs:	27
4.5 A hazai lipicai ménállomány egyedeinek származási ország szerinti besorolása	28
4.6 A 2024. évi hazai ménállomány származásának elemzése külföldi génhányad alapján	35
5. Következtetések és javaslatok	41
6. Összefoglalás	42
Irodalomjegyzékjegyzék	44
Ábrák és táblázatok jegyzéke:	46

Bevezetés

A lipicai, egy spanyol-nápolyi fajtacsoportba tartozó lófajta, melynek eredete egészen a XVI. századig nyúlig vissza. A fajta úgynevezett pompalóként tett szolgálatot a császári udvar szertartásai, ünnepei alkalmával. Ezen típus képviselőitől elvárás volt az elegancia, a gazdagság, a fényűzés megjelenítése, melyhez elengedhetetlen a rendkívül attraktív, akciós mozgás.

A fajta a XX. században is megtalálta helyét, hiszen tehetséges hajtóink fogataiban számos érmet szereztek nemzetünknek fogathajtó világ és Európa bajnokságokon.

A fajta a kultúrában is jelentős szerepet játszik, hiszen a fajta tenyésztéstörténete szorosan összefonódik a közép-európai lovaskultúrával, amely gazdag hagyományokat és művészeti kifejezéseket hordoz magában.

Mindezen tulajdonságok összessége a mai napig értékessé teszi a lipicai fajtát, állattenyésztési és kulturális szempontból egyaránt.

E lófajta megőrzése és tenyésztése a mai nap is fontos feladat, hiszen összefonódik benne a kulturális örökség megőrzése, valamint a világszínvonalú teljesítmény fenntartása.

A fajtafenntartás során elengedhetetlen a genealógiai vonalak, illetve kancacsaládok védelme, hiszen ezek adják a fajta önazonosságát, s a gyakorlati tenyésztői munka során mankóként szolgálnak a magas színvonalú tenyésztői munka megvalósításakor.

1. Témafelvetés

Tradicionális magyar lófajtáink, így a lipicai fajta is, több évszázados tenyésztési múlttal rendelkezik. Mára kulturális örökségünk részét képezik, azonban a lótenyésztési ágazat megváltozott helyzetéből adódóan ezen fajták populációnagysága egyre kisebb lett, emellett mivel nagy genetikai értéket képviselnek, mára védetté váltak. Kis létszámából adódóan, a lipicai fajta esetében is a génvédelem szabálya szerinti tenyésztés kiemelt szerepet kap a tenyésztői munka során, így óvnunk kell a fajta kancacsaládjait és genealógiai vonalait.

Az állattenyésztésben a genealógiai vonalnak a szélső apai ágon vezetett leszármazási sort jelentik, melyeket a szaknyelv gyakran méntörzsként, ménvonalként aposztrofál.

A fajta hat klasszikus törzzsel rendelkezik, ezek név szerint a Pluto, a Conversano, a Favory, a Maestoso, a Neapolitano és a Siglavy. A történelem viharaiiban a ménes többször is menekülni kényszerült, több esetben is Magyarországon talált menedéket. Az utolsó, 1815-ös visszavonulásakor Mezőhegyesen maradtak az alkatban és tömegben pluszvariánsnak tekintett egyedek.

Ebben az időben született a hetedik törzs alapítója, a Bethlen és Bánffy ménesekből eredeztethető felmenőkkel rendelkező Incitato.

A nyolcadik törzs alapítója a Jankovich-Bésán család, Horvát-Szlavóniában fekvő, terezováci birtokán, eredeti spanyol kancából született Tulipán lett, majd alkotott maradandót a fajtában.

A fajtafenntartás során elengedhetetlen a genealógiai vonalak tudatos fenntartása, hiszen a kancacsaládokkal kiegészülve jelentik a fajta identitását.

Szakdolgozatom célja a hazai lipicai ménállomány szerkezetének elemzése, ezáltal a gyakorlati tenyésztői munka segítése. Munkám eredményeképp teljes képet kaphatunk a hazai lipicai ménállományról, ezzel segítve a fajta tenyésztőszervezetének és tenyésztőinek szakmai munkáját.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A lipicai lófajta eredete

A lipicai lófajta a spanyol ló egyenesági leszármazottja, amelynek elődei már a Caesari időkben is jelentősek voltak. A rómaiak az ilyen típusú lovakat előszeretettel használták kocsiversenyeikhez. Karthágó az észak-afrikai partvidék legnagyobb városa számos gyarmattal rendelkezett, s ezek a gyarmatok folyamatos lóutánpótlást biztosítottak Spanyolország számára. Ezt az arab és berber lóanyagot a nehéz pireneusi lóval keresztezték, mely keresztezés eredménye az ősi spanyol ló lett. A spanyol nemesek rendkívüli figyelmet fordítottak arra, hogy Spanyolországba a lehető legjobb tenyészanyag kerüljön, így kiváló minőségű lóállomány jött létre, mely nagy hírnevet adott a kialakult fajtának Európa szerte (TÓTH-VÁRADY, 1980).

A lipicai fajta eredete több mint 400 évre nyúlik vissza. 1576-ban II. Károly főhercegnek trieszti helytartója javaslatot tett egy udvari ménes alapítására. A döntés a ménes felállításáról négy évvel később, 1580. május 19-én született meg. A hercegi ménesnek a Trieszt melletti Karszt-hegységben fekvő, köves, sziklás talajú Lipizza (Lipica) adott helyet (MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE).

A pompát, a gazdagságot minden porcikájában magán hordozó, egyúttal a spanyol ló eleganciájával rendelkező, ám annál tűrőképesebb, keményebb szervezetű, kisebb igényű ló előállítása volt a cél. A típusnak a pompa kifejezésre juttatásával együtt a császári udvar lóigényét kellett kielégíteni. A tenyésztés a legkiválóbb karszti kancákkal, illetve az akkori divatirányzatoknak megfelelően spanyol lovakkal indult (Druml, 2013).

Lipicát eredetileg „vad ménesnek” rendezték be, ezt bizonyítja az extenzív tartásmód is.

A jelenleg is alkalmazott, törzsek szerinti tenyésztés a 18. század végén vette kezdetét (Druml, 2013).

2.2 Ménvonalak kialakulása

Elsőként a Spanyol ősöktől, a dán királyi ménesből származó Pluto törzsalapító mén érkezett Lipicára 1772-ben. Az 1765-ben született szürke mén a dán udvarban nevelkedett és őt, ugyancsak spanyol vérű kancával érkezett Lipicára. (TÓTH-VÁRADY, 1980;A MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE)

A következő törzsalapító, a fekete szín hordozója a Conversano nevű mén 1774-ben Európa déli részéről érkezett lipicára. Hét éves korára a bogár fekete mén törzsmén lett Lipizzán és a

csaknem teljesen szürke állományba bevitte a fekete színt (TÓTH-VÁRADY, 1980; A MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE).

A ménes újabb értékes genetikai anyaggal gazdagodott, amikor az 1783-ban a kladrubi ménesből származó Favory fakó mén megérkezett Lipizzára. Később a Favory törzs számos fogatsport terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó egyedet adott a fajtának (TÓTH-VÁRADY, 1980; A MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE).

Az előbbi ménnel egyidejűleg érkezett a ménesbe az ekkor már 10 éves Maestoso is. A mén 1773-ban született Spanyolországban (TÓTH-VÁRADY, 1980; A MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE).

A harmadik vásárolt tizenhárom éves mén Neopolitano volt, mely 1783-ban érkezett Nápolyból, mint új törzsalapító (TÓTH-VÁRADY, 1980; A MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE).

A fajtában eddig kiemelkedő ménnek mind Európai földről származtak, ám egy rendkívül következetes és átgondolt tenyésztői döntés alapján, 1816-ban egy újabb mén érkezett Lipicára az 1811-ben született, kecses megjelenésű Siglavy nevű arab mén melynek genealógiai vonala a mai napig fennmaradt (TÓTH-VÁRADY, 1980; MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE).

A már említett hat, úgynevezett klasszikus (a klasszikus megnevezés a lipicai császári udvar ménesének eredeti ménvonalaira utal) ménvonal mellett létezik két nem klasszikus törzse is a fajtának. A két „nem klasszikus” ménvonal, az Incitato és a Tulipán elsősorban Horvátországban, Magyarországon és Romániában tenyésztetik (TÓTH-VÁRADY, 1980).

Az Incitato törzs alapítója a Bethlen és Bánffy ménesekből eredeztethető felmenőkkel rendelkező Incitato, 1815-ben került a mezőhegyesi ménesbe és alkotott maradandót a fajtában. (TÓTH-VÁRADY, 1980; A MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE)

A Tulipán törzs 1860-ban, a terezovac-i ménesben született fekete méntől eredeztethető. Abban az időben a ménesben található spanyol kancákat Lipizzáról érkezett import ménekkel fedezték. Ezen párosítások egyikéből született a Tulipán nevű mén is (TÓTH-VÁRADY, 1980; MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE KÖZLÉSE)

2.3 A lipicai lófajta napjainkban: tenyésztése, fenntartása, állománya, értékmérő tulajdonságai, hasznosítása

Ma a lipicai lófajtát az állomány létszámából adódóan a védett és veszélyeztetett fajták között tartjuk nyilván. A magyar állam a fajta kultúrtörténeti értékére tekintettel nemzeti kincsé nyilvánította 2004-ben. Hazánkban a fajta fenntartásért felelős tenyésztőszervezet a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete, a nemzetközi szervezete pedig a Lipizzan International Federation (LIF) (HOP, 2013).

A fajta kancacsaládjainak száma meghaladja a harmincat (DRUML, 2013).

A fajtának Európa szerte több jelentősebb ménese is található például Szlovéniában Lipizza, Szlovákiában Kistapolcsány (Topolcianky), Ausztriában Piber, Olaszországban Monte Rotondo, Romániában Fogaras és Horvátországban Dakovó. Magyarországi törzsménese az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár, mely Szilvásváradon található, de ezen kívül sok jelentős magánménessel is rendelkezik (MIHÓK ET AL., 2001).

A fajta fontos értékmérő tulajdonságai közé tartozik tanulékonyága, intelligenciája, eleganciája, kiváló munkakészsége, keménysége, szívóssága, temperamentuma, hosszú hasznos élettartalma, a viszonylagosan alacsony igénye a tartási és takarmányozási körülményekkel szemben, valamint rugalmas, akcióos mozgása. Ezen tulajdonságok összessége teszi a fajtát kiváló háts-, és fogatlová. Magyarországon elsősorban fogatlóként hasznosítják, mivel ezen lovakkal világhírű hajtóink számos érmet szereztek világ és Európa-bajnokságok alkalmával (MIHÓK ET AL., 2001; Fehér – Lázár, 2021).

2.4 Géntartálékvédelem

Széleskörben ismert probléma a vadon élő fajok pusztulása, de emellett folyamatos egyes háziállatfajtáink pusztulása is, biológiai diverzitásuk fenntartásához egyre több emberi beavatkozásra van szükség (FRANKHAM et al., 2002).

Az adott, helyi környezeti viszonyokhoz jól alkalmazkodott fajtákat sok esetben kiszorítják a nagy és intenzív teljesítményre képes társaik (MEUWISSEN, 2009).

A jövőre nézve kockázatot jelenthet, mivel sok fajta kitenyésztése esetében genetikai eredetű problémák léphetnek fel, olyan eseteknél, amikor a tenyésztés alternatívájaként helyi fajták nem állnak rendelkezésre (NAGY, 2016).

Emellett, nem tudható, hogy egy még nem belátható, de nem távoli jövőben mi lesz az emberek igénye háziállatok szempontjából. Az is lehetséges, hogy olyan tulajdonság vagy hasznosítási

mód kerül újra előtérbe, ami most nem jelentős, ezért lenne fontos a genetikai diverzitás megőrzése (Bodó, 2011).

A világ folyamatos, egyre gyorsuló változása gyökerestől változtatta meg a lótenyésztés helyzetét a világban. A modern állattenyésztés drasztikusan változtatta meg egyes háziállatfajták genetikai szerkezetét. Azokat a fajtákat, genotípusokat, amelyekről azt gondoljuk jelen pillanatban, hogy nincs rájuk szükségünk csak a génmegőrzés mentheti meg a pusztulástól (Mihók, 2008; Bodó, 2011).

Hazánkban elsők között kezdődött meg háziállat populációkban a géntartalékok védelme. Ma ezt a folyamatot minden államnak mindenkori kötelességének kell tekintenie. (Bodó, 2008)

Tradicionális magyar lófajtáink hosszú történeti múlttal (akár 200 év is) tovább Európa és a Világ többi lófajtájától bizonyíthatóan eltérő genetikai szerkezettel rendelkeznek. Ennek folytán minden kétséget kizáróan óriási genetikai értéket képviselnek (Bartók, 2000, Mihók, 2008; Bodó, 2011).

A különböző populációk esetében nagyon fontos a genetikai szerkezet ismerete, főleg a kis létszámmal rendelkező fajtáknál, hiszen ezek genetikai variabilitásuk megtartására és védelmére, veszélyeztetettségük miatt kiemelt figyelmet érdemelnek (ÁCS et al., 2019).

2.5 Vonaltenyésztés

A vonaltenyésztés a rokontenyésztés és a beltenyésztés egyik változata, mely a hímivar szerepét emeli ki. A vonal egy populáción vagy állományon belüli kisebb-nagyobb zárttsággal létrehozott kört jelent. Ebben a körben a rokontenyésztésen keresztül olyan génfrekvenciák kerülnek kialakításra, melyek az adott vonalat genetikai szempontból elkülönítik a fajta többi részétől (ANKER, 1992; SZABÓ, 2015).

Ezek a rokontenyésztéssel előállított vonalak többnyire nem öncélúak, általában a keresztezés céljaira hozzuk őket létre. Ebből adódóan a vonaltenyésztés sikere attól függ, hogy az értékes tulajdonságok, amelyek az ősöktől erednek milyen mértékben rögzíthetők és milyen mértékben kombinálhatók más vonalakkal az eljárás során. Mindezek alapján fontos, hogy a rokontenyésztett vonal kialakításában csak igazoltan nagy tenyésztékű, örökletes terheltségtől mentes tenyészállatok kapjanak szerepet (SZABÓ, 2015).

A „vonat” kifejezést a gyakorlatban legtöbbször genealógiai, azaz leszármazási értelemben használjuk. A generációnként egyre távolabbi ős tényleges genetikai hatása generációnként csökken, azaz tulajdonságainak megjelenésével egyre kevésbé számolhatunk. A kis létszámú

fajtákban a genealógiai vonal pedigrisztikai rendező elvként értelmezve hasznos segítséget nyújthat, mivel megkönnyítheti az indokolatlanul szoros rokontenyésztés elkerülését (SZABÓ, 2015).

A lipicai fajta vonalai eredendően eltérő küllemi tulajdonságokkal rendelkeztek, így kiválóan el lehetett különíteni egymástól a Favorykat, Maestosokat, Plutokat, Neopolitanokat, Siglavykat vagy éppen Conversanokat annak ellenére, hogy a lipicai fajtajelleget mind magukon viselték. A törzs jellegének fenntartása úgy valósult meg, hogy minden második nemzedékben egy bizonyos törzsbe tartozó mén fedezte a kancákat, a köztes nemzedékekben pedig a további törzsek egyedei rotálódtak. Erről a mezőhegyesi méneskönyvben fellelhető Conversano Virtuosa nevű törzsmén származási lapja ad bizonyosságot. Ezen rendszer alapján a Conversano génhányad minden esetben uralkodó maradt, a vérfrissítők pedig nem tudtak érvényre jutni mivel nem ismétlődhettek (ANKER, 1992).

2.6 Tradicionális magyar lófajták ménállományára vonatkozó létszám adatai

A 2024.évben tradicionális magyar lófajtáink közül a magyar hidegvérű fajta rendelkezik a legtöbb fedező ménnel, szám szerint 231 egyeddel (A MAGYAR HIDEGVÉRŰ LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE) Ezt követi a nóniusz fajta 89 tenyészménnel (NÓNIUSZ LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE). A furoso-north star fajtában 66 mén látja el apaállati kötelességeit (FURIOSO-NORT STAR LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE). A nagy kancalétszámhoz viszonyítva kevés mindössze 56 mén szolgálja a tenyésztést a kisbéri-félvér fajtában (KISBÉRI-FÉLVÉR LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE). A shagya arab fajta esetében 52 mén áll tenyésztésben (MAGYARORSZÁGI ARAB LÓTENYÉSZTŐK EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE). A hucul lófajta hazai populációja 55 fedezőménnel rendelkezik (PÓNI ÉS KISLÓ TENYÉSZTŐK EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE). Tradicionális magyar lófajtáink közül a gidrán rendelkezik a legkevesebb apaállattal, mindössze 25 fedezőmén áll a tenyésztők rendelkezésére, azonban ezek genetikai szerkezete példásan tükrözi a géntartalék védelem alapelveit (GIDRÁN LÓTENYÉSZTŐK MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE).

2.7 A lipicai lófajta hazai ménállományára vonatkozó létszámadatok a korábbi években

1988-ban a magyar Lipicai méneskönyv első kötetének megjelenésekor 24 fedezőménnel rendelkezett a fajta hazai törzsménese (MAGYAR LIPICAI MÉNESKÖNYV I KÖTETE). 1989 december 2-án megalakult a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos egyesülete, amelynek a szilvásváradi törzsménese mellett tagja lett a Banai Kinizsi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet és több magántenyésztő. 1990-ben a magyar lipicai méneskönyv második kötetének megjelenésekor, mely a köztenyésztésben lévő lipicai lovak adatait tartalmazta, tíz lipicai fedezőmén szolgált a civil tenyésztőket (MAGYAR LIPICAI MÉNESKÖNYV II. KÖTETE). Az elmúlt néhány év hazai lipicai ménállományára vonatkozó létszám adatait tekintve a ménállomány nagyságában folyamatos csökkenés tapasztalható (LIPICAI MÉNISMERTETŐ, 2013,2019,2020,2021,2022,2023).

A létszám adatokat az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. táblázat: Az elmúlt évre vonatkozó lipicai ménállomány létszám adatai

Év	Létszám
2013	91
2019	86
2020	83
2021	76
2022	75
2023	71

3. Anyag és módszer

3.1 Anyag

Szakdolgozatom tárgya a 2024. évi hazai lipicai ménállomány vizsgálata volt, melynek alapjául a fajtában jelenleg elfogadott, 76 fedezőmén szolgált.

A munkához szükséges adatok a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének 2024. évi ménkatalógusából, valamint az Országos Lótenyésztési Információs Rendszerből származtak.

3.2 Módszer

Az állományt törzsekre bontottam és adataikat táblázatokba rendeztem. Ezek a táblázatok tartalmazták,

- az egyedek születési évét
- származását
- összes ivadékaik számát
- fajtába tartozó ivadékaik számát
- származási ország szerinti genetikai hányadukat.

Ezt követően elkészítettem az egyes ménvonalak ágrajzait. A családfák elkészítésekor a jelenleg élő, egyesületi nyilvántartásban lévő mének származását szélső apai ágon visszavezettem az alapító ménedig. Az ábráimon feltüntettem az egyedek nevét és születési évszámát, a keret színével jelöltem a születési országot. Ezek az ágrajzok szolgáltak szakdolgozatom alapjául. Az ágrajzok elkészítése után kigyűjtöttem a ménparkban nyilvántartott mének ivadékainak számát és csökkenő tendencia szerint táblázatokba rendeztem őket. Ez megmutatta, hogy adott törzsben mely ménnek a legaktívabbak a tenyésztésben. Az ivadékok számát követően elvégeztem a 2024. évi hazai ménállomány származásának elemzését külföldi génhányad alapján. Ennek megállapítására meghatároztam mit tekinthetünk magyar lipicai lónak. Vizsgálataim során azt az egyedet tekintettem 100% magyar génhányadúnak, amely származása kizárólag a Magyar Lipicai Méneskönyv I. és II. kötetében található egyedeket tartalmazta. Ez alól kivételt képeztek a Neapolitano XIV, valamint a Pluto VIII Roviga nevű mének.”

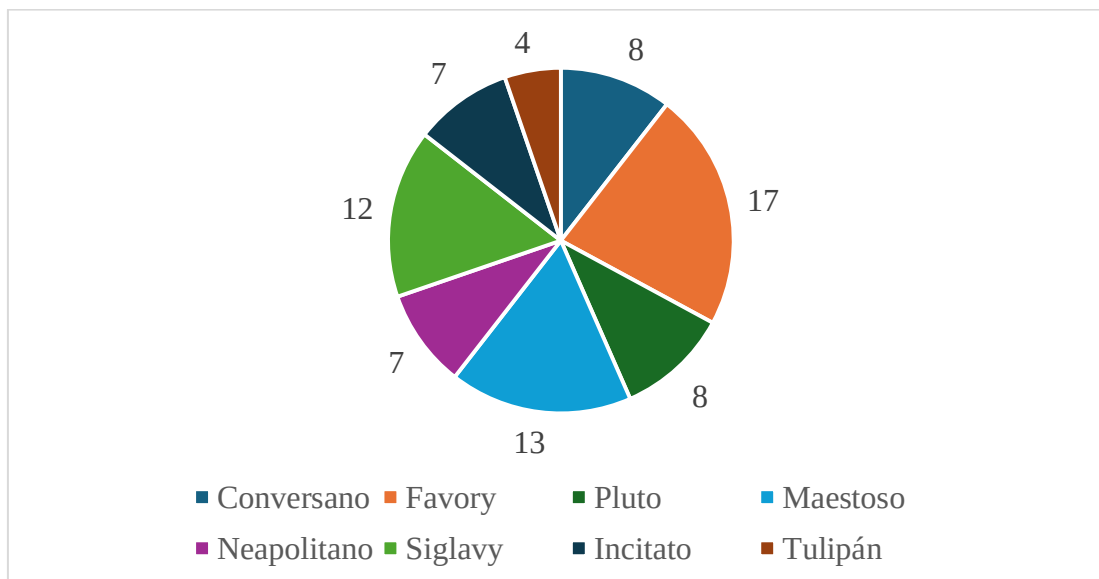
Az ágrajzok elkészítése és a számítások elvégzése az Office 365 programcsalád segítségével valósult meg.

4. Eredmények és értékelésük

4.1 Méntörzsek egymáshoz viszonyított aránya

A 2024. évi hazai lipicai ménparkban 76 fedezőmén található.

Ez a populáció nyolc Conversano, tizenhét Favory, nyolc Pluto, tizenhárom Maestoso, hét Neapolitano, tizenkettő Siglavy, hét Incitato, valamint négy Tulipán vonalba tartozó egyedet tartalmaz. A méntörzsek egymáshoz viszonyított arányát az 2. ábra szemlélteti.

1. ábra: A 2024. évi ménpark méntörzseinek eloszlása.

Forrás: Saját vizsgálat

4.2 Vonalak szerkezete

4.2.1 Conversano méntörzs:

A ménvonal az 1970-ben született Conversano XXIII-as törzsmén után ágazik kétfelé. Az egyik ág alapítója a Conversano XXIV-es törzsmén, melynek napjainkban még négy ivadéka áll tenyésztésben. Az 1997-ben született Conversano XXVIII-as törzsmén, a 2001-ben született Conversano XXIV-70, a 2004-ben született Conversano Cédrus és a szintén 2004-ben született Conversano Cudar nevű mének. Ezen egyedek mellett a már elhullott ivadéka, a Conversano XXIV-41 után született egy unokája, Conversano Colorado, illetve a Conversano XXVIII-as törzsmén után született két unokája Conversano XXVIII-17 és Conversano XXVIII-37 áll tenyésztésben. A törzs másik ága a Conversano XXIII-21-es ménnel indul és az előzőnél lényegesen kevesebb, csupán egy egyed képviseli, a Conversano Délceg nevű fedezőmén.

A ménvonal szempontjából kiemelt jelentőségű lehet a magyar genetikai háttérű kancák után, született, Conversano XXIV-es törzsmén utáni unokák felállítása, hiszen ez a mén a fajta egyik legtöbbet használt, ikonikus tenyészállata volt. Szintén fontos a genetikai diverzitás fenntartása céljából a vonal másik ágának fenntartása is, törekedni kell másik mén felállítására is ebből az alágból.

4.2.2 Favory méntörzs:

Hazánkban a törzs egyik ágát a Szlovéniából származó Favory Allegra XXVI (Favory XXVIII-as törzsmén) ivadéakai képviselik, Favory XXXI, valamint Favory XXXII. A második ágat a Szerbiából származó Favory Monetaura VI ivadéakai, Favory Laska, Favory Figo és Favory Futár, valamint két unokája, Favory Főnix és Favory Formás képviselik. A törzs magyar ága a Favory XX-as törzsménnel indul, majd háromfelé ágazik. Az első alág a Favory XXVIII-40-től indul, melynek jelenleg két unokája áll tenyésztésben, Favory Ferrari és Favory Fantom. A második alág Favory XXIV-32-vel indul, ezt az ágat csak egy Favory Filkó nevű unokája képviseli. A harmadik alágat a Favory XXVII-es törzsmén ivadéakai és unokái alkotják. Ez a legjelentősebb alág a törzsön belül, ugyanis négy ivadéka, Favory XXX. , Favory XXVII-23, Favory Fácán, Favory XXVII-77 és egy unokája, Favory Franko vesz részt a tenyésztésben. Fontos megemlíteni, hogy maga az alapító is részese a tenyésztésnek, hiszen a Favory XXVII-es törzsméntől a mai napig rendelkezésre áll mélyhűtött szaporítóanyag.

Magyar eredete és fogatsportban nyújtott képessége folytán számunkra nagy jelentőségű a Favory XX-as törzsmén leszármazottai által alkotott ág. Fenntartása, valamint az egyes alágai közötti egyensúly megteremtése fontos feladat kell, hogy legyen a jövőben a hazai tenyésztők számára.

4.2.3 Pluto méntörzs:

A Pluto törzs hazánkban az 1878-ban született Pluto VI-nál ágazik kétfelé. Az egyik alág, a külföldi Pluto II Materiánál válik szét további két alágra. Ebből az egyiket jelenleg a fogarasi háttérű Pluto Szindbád képviseli. A másik alág további két részre szakad, mely egyik felének képviselője a szlovén hasban import Pluto Jankó, másik felében pedig a Pluto VIII Roviga, azaz a XXIX-es törzsmén leszármazottjait találjuk, úgy mint a Pluto X-2, Pluto Popey és a Pluto Ékszer nevű mének. A másik főágot a Pluto XI-es törzsmén indította és napjainkban az 1982-

es születésű Pluto XXXII-es törzsmén ivadéka, a Pluto XXXIV és Pluto XXXV, illetve Pluto XXXIV-7 nevű unokája képviselik. Ezt az ágot a magyar ágként tartjuk számon.

A magyar tenyésztés számára kiemelten fontos a hazai ág továbbvitele, magyar genetikai hátterű kancák párosítása a még meglévő ménekhez.

4.2.4 Maestoso méntörzs:

A Maestoso törzs három főágon fut. Az első ág egyik alágának képviselője Maestoso Bellamira-37 (XXXIII-as törzsmén) ivadéka a Maestoso XXXIII-31. A másik alágé Maestoso Perletta. A második főág alapítója a Maestoso IX-es törzsmént tekintjük, melynek unokája Maestoso Marci és dédunokái Maestoso Mohikán, Maestoso Makadám, Maestoso Hatos, valamint Maestoso Mefiszto. Az utolsó ágon a Maestoso XXXV-ös, fogarasi törzsmén leszármazottai tartják fenn a vonalat. Unokája az 1999-ben született Maestoso Mester, dédunokái Maestoso Mózes és Maestoso Zorró, illetve további távolabbi leszármazottjai Maestoso Matyi, Maestoso Rocky és Maestoso Marcell.

A vonal szempontjából hatalmas veszteség a Maestoso XXX-as törzsmén leszármazási ágának elvesztése, azonban néhány fiatal leszármazottja még fellelhető, melyek új lendületet adhatnak vonalának. A jelenleg élő ágak közül számunkra legnagyobb jelentőségű a IX-es törzsmén ága, mely elegendő egyeddel rendelkezik biztonságos fenntartásához.

4.2.5 Neapolitano méntörzs:

A Neapolitano törzs két főágon fut, Neapolitano Mahoniánál ágazik kétfelé. Az egyik főág a fogarasi ág, amit napjainkban hazánkban egyetlen mén képvisel, a Neapolitano XXIX-2 Nomád. A másik főág a Lipicai ág, mely két majd újabb két-két alágra oszlik. A négy alág egyikét Neapolitano XXIII Berezova-15 piberi tenyésztésű mén leszármazottja képviseli, Neapolitano Nixon. A második alágot a Neapolitano XXVIII. A másik alág két alágának egyikét Neapolitano XXIV unokái Neapolitano Nico és Neapolitano Néro képviselik. A másik alágot Neapolitano XXVI Allegra ivadéka, Neapolitano XXV-9 és Neapolitano XXVII.

A Neapolitano méntörzs helyzete rendkívül érdekes hazánkban, hiszen a XXI-es törzsmén volt az utolsó magyar eredetű fedezőménje a vonalnak, melynek napjainkra nem maradt szélső apai ágon élő leszármazottja. A jelenleg élő alágak közül legrégebben hazánkban jelen lévő, 1982-ben született XXIV-es törzsmén vonala, majd ezt követi a XXIII-9-es, a XXV-ös, legvégül

pedig a fogarasi alág. A genetikai diverzitás fenntartása érdekében valamennyi fedezőmén használata indokolt lehet.

4.2.6 Siglavy törzs:

Az arab eredetű Siglavy törzset 2024-ben tizenkettő mén képviseli. A törzs két fő ágra majd két-két alágra oszlik. A két fő ág az 1899-es születésű Siglavy Capriola után különíthető el. Az egyik Siglavy Miramarral indul, majd az unokája Siglavy Kerze után két alágra oszlik. Az egyik alág képviselői ma a Siglavy XVII-es törzsmén ivadéakai, Siglavy Fenomén és Siglavy Dáriusz. A másik alág képviselője Siglavy Stornella. A második főág Siglavy Capriola I-3 után ágazik kétfelé. Az egyik alág alapítója Fogarason a Siglavy Capriola XIV-es törzsmén. A ménnek egy fia Siglavy Capriola Sirius és négy dédunokája Siglavy Capriola-189 Szigá, Siglavy Capriola Délceg (e. Sikkes), Siglavy Capriola XXVIII-1 és Siglavy Capriola Szotyí áll jelenleg tenyésztésben. A másik alág a Siglavy Capriola X-es törzsmén unokáin Siglavy Capriola Szultánon és Siglavy XVI Samirán, illetve dédunokáján Siglavy Capriola Szambán keresztül képviselteti magát. Ez tekinthető tradicionálisan a vonal magyar ágának, melynek fenntartására nagy figyelmet kell fordítanunk, azonban az elmúlt 2 évben több egyed is tenyésztési engedélyt kapott, így ezen vonalnak a sorsa megoldódni látszik.

4.2.7 Incitato törzs:

Az Incitato méntörzsre, mezőhegyesi eredetéből adódóan, hatványozottan illik több figyelmet fordítani. Ezt a méntörzset Magyarországon kívül csak Romániában tenyésztik, így a vonalon belüli változatosság fenntartásának nagy része hazánkra hárul. A törzsből napjainkban hét mén szolgálja a tenyésztést. A törzs az Incitato X-es törzsménnél ágazik kétfelé. Az egyik alág az Incitato XI-es törzsménnel indul. Sajnálatos módon erre az ágra igencsak kevés figyelem lett fordítva és jelenleg csak egy fia, Incitato XI-9, valamint egy unokája, Incitato Izrael (e. Incitato Kupec) képviseli ezt a vonalat. A másik ág az Incitato XIII-es törzsménnél oszlik három alágra, Incitato XIV, Incitato XVIII és Incitato XV vonalára. Az Incitato XIII-as törzsménnek ma négy unokája szolgálja a tenyésztést, Incitato XIV-15, Incitato Holló, Incitato XVII-es törzsmén és az Incitato XIX-es törzsmén.

4.2.8 Tulipán törzs:

A Tulipán törzsnek jelenleg négy képviselője áll tenyésztésben. A törzs két fő ágon fut és Tulipán Akarhogy után ágazik kétfelé. Tulipán Ira indította el az egyik ágot és napjainkban ezt a vonalat csupán egy mén képviseli, Tulipán Titán. Ez a főág az, ami gyakorlatilag az 1960-as évek óta Magyarországon tenyésztetik, a törzsön belül ez áll a legközelebb országunkhoz ebből adódóan fenntartása erősen indokolt. A másik főág indítója Tulipán I Titania volt, mely mén negyedik generációs leszármazottjánál, Tulipán IX-nél tovább oszlik az ág két alágra. Az egyik alágot napjainkban Tulipán XX-21 fogarasi tenyésztésű mén képviseli. A másik alág képviselői a Tulipán VIII-as törzsmén fiai Tulipán Trofetta XIII-4 és a Tulipán IX-es törzsmén.

A Tulipán méntörzs fenntartásában ugyancsak nagy felelősség hárul a hazai tenyésztésre, hiszen ezt is csak Románia, Horvátország és Magyarország tenyészt. A hazai tenyésztőszervezet feladata a generációk óta hazánkban található ág védelme, mely valóban értékes géntartalékként tartható nyilván.

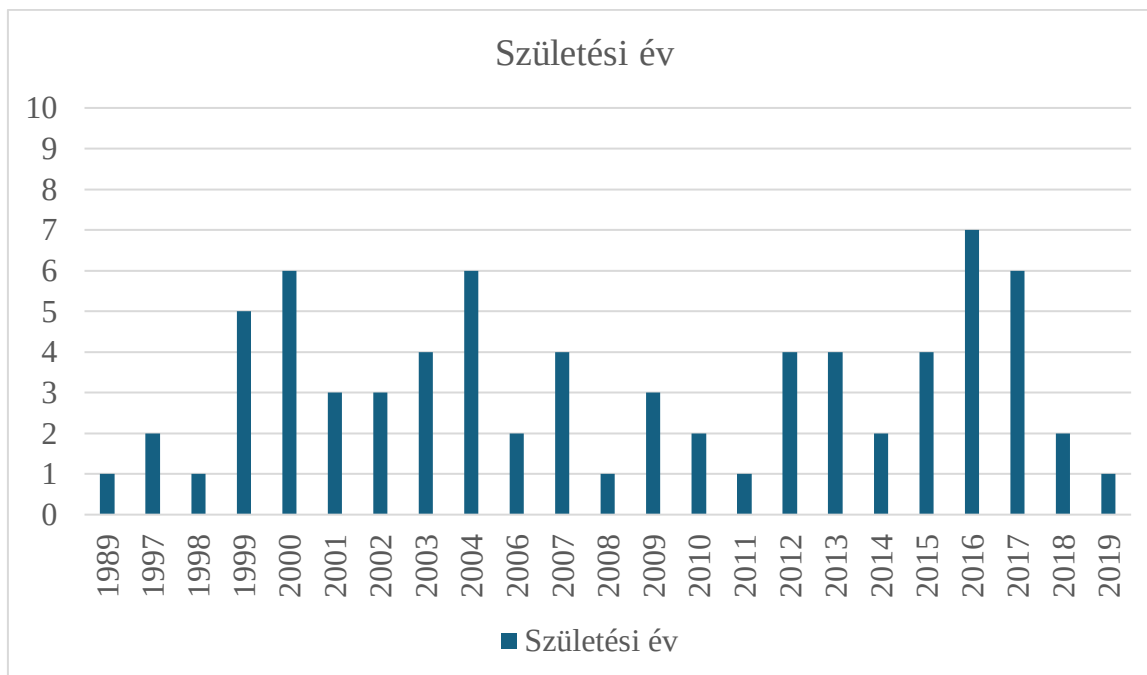
4.3 Mének születési ideje

A 2024. évi hazai ménállomány ménjeinek átlagéletkora 16,6 év, mely alapján a hazai ménállomány elöregedettnek tekinthető.

Törzsekre bontva is vizsgáltam a különböző csoportok átlagéletkorát, ami a következőképp alakul.

A Conversano törzs képviselőinek átlagéletkora 15,6 év, a Favory törzsé 15,8 év, a Pluto törzsé 19,3 év, a Maestosoé 16,3 év, a Neapolitanoé 18,0 év, a Siglavy törzsé 14,0 év, az Incitatoé 16,8 év, a Tulipán törzsé pedig 14,5 év. Eredményeink alapján megállapítottuk, hogy valamennyi méntörzs elöregedő tendenciát mutat, azonban a van több olyan is, amely esetében sürgős cselekvésre van szükség, hiszen a vonal egyedeinek átlagéletkora közelít a 20 évhez. Túlsúlyban vannak az idős mének, mely nem szerencsés a fajta hosszútávú fenntartása szempontjából. A ménpark 1989, valamint 2019 között született egyedeket tartalmaz. Dolgozatomban többek között azt is vizsgálom, hogy adott évben milyen arányban születtek az idei ménpark ménjei.

A 2024. évi ménállomány egyedeit születési év szerinti bontásban az 3. számú ábra szemlélteti.

2. ábra: A 2024. évi ménállomány egyedei születési év szerinti beosztásban.

Forrás: Saját szerkesztés

Az 1989 és 2019 közötti intervallumot három szakaszra bontottam. Az első szakaszban azok a ménnek szerepelnek, amelyek tíz évnél nem öregebbek. Ezen kategóriába 22 mén tartozik.

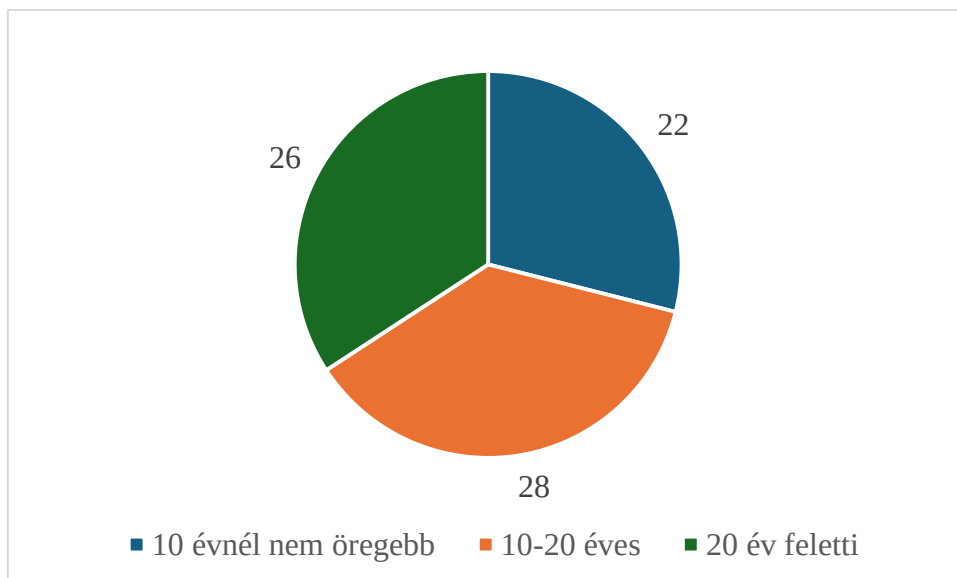
A második szakaszban szerepelnek a tíz évnél öregebb, de húsz évnél nem idősebb egyedek. Ebbe a kategóriába 28 mén tartozik.

A harmadik és egyben utolsó kategóriába soroltam a húsz évnél idősebb méneket. Ebbe a csoportba 26 egyed tartozik.

Megállapítottam, hogy az állomány többsége 10 év feletti egyed valamint túlsúlyban vannak a 10 és 20 év közötti ménnek.

A Favory XXVII-es törzsmén külön kategóriát képez, hiszen már nem élő egyed, ugyanakkor mélyhűtött szaporítóanyaga mai napig a tenyésztők rendelkezésére áll.

A kategóriákat a 4. ábra szemlélteti.

3. ábra: A 2024. évi ménállomány egyedei kategóriákra bontva születési év szerint.

Forrás: Saját szerkesztés

4.4 Összes és lipicai csikó szám

4.4.1 Conversano méntörzs:

A Conversano törzsön belül a 2024. évi ménpark legtöbb ivadékkal rendelkező ménje a Conversano XXVIII-as törzsmén mely összesen 288 csikóval rendelkezik, ebből 171 fajtán belül született. Ezt követi a Conversano XXIV-70 200 ivadékkal, a Conversano Cédrus 139-cel, Conversano Cudar 23-mal és Conversano Délceg 21 ivadékkal. Conversano XXIV-70-nek a kétszázból 134 ivadéka fajtán belüli, Conversano Cédrusnak 96, valamint érdekes, hogy a negyedik és ötödik helyen álló ménnek sorrendje a fajtán belül született ivadékaik alapján változik, hiszen Conversano Délcegnek 15, Conversano Cudarnak csupán 11 csikója született a fajtán belül. A Conversano XXVIII-17 valamint a Conversano Colorado nevű ménnek 2022-ben, a Conversano XXVIII-37 nevű mén pedig 2024-ben kapott tenyésztési engedélyt így ezen ménnek a fajtában jelenleg nem rendelkeznek még ivadékokkal.

A Conversano törzsbe tartozó egyedek ivadékainak számát az 2. és 3. táblázat mutatja be.

2. táblázat: A Conversano méntörzsbe tartozó mének összes ivadékainak száma

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
3859	Conversano XXIV-42(XXVIII.tm)	288
4492	Conversano XXIV-70	200
5046	Conversano Cédrus	139
5078	Conversano Cudar	23
6206	Conversano Délceg	21
6743	Conversano XXVIII-17	0
6804	Conversano Colorado	0
6977	Conversano XXVIII-37	0

3. táblázat: A Conversano méntörzsbe tartozó mének fajtán belül született ivadékainak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
3859	Conversano XXIV-42(XXVIII.tm)	171
4492	Conversano XXIV-70	134
5046	Conversano Cédrus	96
6206	Conversano Délceg	15
5078	Conversano Cudar	11
6743	Conversano XXVIII-17	0
6804	Conversano Colorado	0
6977	Conversano XXVIII-37	0

4.4.2 Favory méntörzs:

A Favory törzsön belül a 2024. évi ménpark legmagasabb ivadékszámával rendelkező ménje a Favory XXVII-es törzsmén, melynek összesen 442 csikója született. ebből 305 egyed fajtán belüli. Második a sorban a Favory XXVII-23 181 ivadékkal, ezt követi a Favory XXX-as törzsmén 77 ivadékkal, majd Favory Fácán 62, Favory Futár 57, Favory XXXI-es törzsmén 54, Favory XXXII-es törzsmén 45, Favory figó 43, Favory XXXV-64 38, Favory Fantom 23, Favory Laska 17, Favory Frankó 3 és Favory Formás mindössze 2 ivadékkal. A törzsben jelenleg négy tenyésztésben álló mén nem rendelkezik ivadékkal, ezek a Favory Ferrari, Favory Filkó, Favory Főnix és Favory XXVII-77. A fajtán belüli ivadékok számánál sem változik a sorrend. A Favory XXVII-es törzsmén áll az első helyen 305 ivadékkal, ezt követi Favory XXII-

23 118 ivadékkal, majd a Favory XXX-as törzsmén 77, Favory Fácán 56, Favory Futár 54, Favory XXXI-es törzsmén 52, a Favory XXXII-es törzsmén 44, Favory Figó 41, Favory XXXV-64 23, Favory Fantom 20, Favory Laska 13, Favory Frankó 3 és Favory Formás 1 fajtán belül született ivadékkal.

A Favory törzsbe tartozó egyedek ivadékainak számát a 4. és 5. táblázat szemlélteti.

4. táblázat: **A Favory méntörzsbe tartozó mének összes ivadékának száma**

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
2697	Favory XXIV-33 (XXVII.tm)	442
4401	Favory XXVII-23	181
4182	Favory XXVII-11 (XXX. tm)	77
5506	Favory Fácán	62
5993	Favory Futár	57
5497	Favory XXVIII-42 (XXXI.tm)	54
5165	Favory XXVIII-5 (XXXII. tm)	45
5671	Favory Figó	43
6300	Favory XXXV-64	38
6583	Favory Fantom	23
5455	Favory Laska	17
6396	Favory Frankó	3
6394	Favory Formás	2
6241	Favory Ferrari	0
7118	Favory Filkó	0
6911	Favory Főnix	0
6751	Favory XXVII-77	0

5. táblázat: A Favory méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékaiknak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
2697	Favory XXIV-33 (XXVII.tm)	305
4401	Favory XXVII-23	118
4182	Favory XXVII-11 (XXX. tm)	77
5506	Favory Fácán	56
5993	Favory Futár	54
5497	Favory XXVIII-42 (XXXI.tm)	52
5165	Favory XXVIII-5 (XXXII. tm)	44
5671	Favory Figó	41
6300	Favory XXXV-64	23
6583	Favory Fantom	20
5455	Favory Laska	13
6396	Favory Frankó	3
6394	Favory Formás	1
6241	Favory Ferrari	0
7118	Favory Filkó	0
6911	Favory Főnix	0
6751	Favory XXVII-77	0

4.4.3 Pluto méntörzs:

A Pluto törzs legtöbb ivadékkal rendelkező ménje a 2024. évben Pluto Popeye 121 ivadékkal. Második a sorban Pluto Szindbád 113 ivadékkal, öt követi Pluto Jankó 59 ivadékkal, Pluto X-2 57-tel, a Pluto XXXV-ös törzsmén 18-al és a Pluto XXXIV-es törzsmén 8 ivadékkal zárja a sort. A törzsön belül két mén nem rendelkezik ivadékokkal Pluto XXXIV-7 és Pluto Ékszer. A fajtán belüli ivadékok számának tekintetében a második és harmadik helyek cserélődnek fel. Az első helyen marad Pluto Popeye, aki 85 ivadékkal rendelkezik fajtán belül. A második helyre kerül Pluto Jankó 50 fajtán belüli ivadékkal, a harmadikra pedig lecsúszik Pluto Szindbád 36 fajtán belüli ivadékkal. Őket követi Pluto X-2 33 ivadékkal, majd a Pluto XXXV-ös törzsmén 16-al és Pluto XXXIV-es törzsmén 8 fajtán belüli ivadékkal.

A Pluto törzsbe tartozó egyedek ivadékaiknak számát a 6. és 7. táblázat mutatja be.

6. táblázat: A Pluto méntörzsbe tartozó mének összes ivadékszám

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
4620	Pluto Popeye	121
4511	Pluto Szindbád	113
5159	Pluto Jankó	59
4377	Pluto X-2	57
5846	Pluto XXXII-10 (XXXV.tm)	18
5164	Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm)	8
6561	Pluto XXXIV-7	0
6900	Pluto Ékszer (e. Pluto Báró)	0

7. táblázat: A Pluto méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
4620	Pluto Popeye	85
5159	Pluto Jankó	50
4511	Pluto Szindbád	36
4377	Pluto X-2	33
5846	Pluto XXXII-10 (XXXV.tm)	16
5164	Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm)	8
6561	Pluto XXXIV-7	0
6900	Pluto Ékszer (e. Pluto Báró)	0

4.4.4 Maestoso méntörzs:

A Maestoso törzsbe tartozó mének esetében, az utódok száma alapján első helyen Maestoso Matyi áll 142 ivadékkal, második helyen Maestoso Marci 94 ivadékkal, majd Maestoso Mefisztó 87, Maestoso Zorró 74, Maestoso Mohikán 66, Maestoso Mester 61, Maestoso Makadám 24, Maestoso Mózes 19, Maestoso Perletta 11 és Maestoso Rocky csupán 1 ivadékkal. A törzsön belül ez idáig három mén nem rendelkezik még ivadékokkal Maestoso Hatos, Maestoso XXXIII-31 és Maestoso Marcell. Fajtán belüli ivadékok számának tekintetében megváltozik a mének sorrendje. Az első helyen Maestoso Mefisztó áll 81 fajtán belüli ivadékkal. Második helyen csakugyan Maestoso Marci áll 79 ivadékkal. Ezt Maestoso Matyi követi 72, Maestoso Zorro 63, Maestoso Mohikán 54, Maestoso Mester 51, Maestoso Makadám 21, Maestoso Mózes 19, Maestoso Perletta 10, valamint Maestoso Rocky 1 ivadékkal.

A Maestoso törzsbe tartozó egyedek ivadéainak számát a 8. és 9. táblázat szemlélteti.

8. táblázat: A Maestoso méntörzsbe tartozó mének összes ivadékszám

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
4491	Maestoso Matyi	142
4334	Maestoso Marci	94
5599	Maestoso Mefisztó	87
4347	Maestoso Zorró (e. Fegyenc)	74
4348	Maestoso Mohikán	66
4232	Maestoso Mester	61
6026	Maestoso Makadám	24
6205	Maestoso Mózes	19
4797	Maestoso Perletta	11
6746	Maestoso Rocky	1
6745	Maestoso Hatos	0
6976	Maestoso XXXIII-31	0
6909	Maestoso Marcell	0

9. táblázat: A Maestoso méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadéainak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
5599	Maestoso Mefisztó	81
4334	Maestoso Marci	79
4491	Maestoso Matyi	72
4347	Maestoso Zorró (e. Fegyenc)	63
4348	Maestoso Mohikán	54
4232	Maestoso Mester	51
6026	Maestoso Makadám	21
6205	Maestoso Mózes	19
4797	Maestoso Perletta	10
6746	Maestoso Rocky	1
6745	Maestoso Hatos	0
6976	Maestoso XXXIII-31	0
6909	Maestoso Marcell	0

4.4.5 Neapolitano méntörzs:

A 2024. évben a Neapolitano törzs legtöbb ivadékkal rendelkező ménje a Neapolitano XXVII-es törzsmén 77 ivadékkal, melyből 74 egyed fajtán belül született. Második a Neapolitano XXV-9 60 ivadékkal, ebből 53 fajtán belüli, ezt követi Neapolitano XXIX-2 Nomád 34 ivadékkal, melyből 27 egyed fajtán belüli, majd a Neapolitano XXVIII-as törzsmén 18 ivadékkal, melyből 17 született a fajtán belül. Neapolitano Nico összesen 11 ivadékkal rendelkezik, melyből 9 fajtán belüli, Neapolitano Nixon 10 ivadékkal melyből csupán 6 fajtán belüli és végül Neapolitano Néró melynek 3 ivadéka született és mind a három fajtán belüli egyed. A törzs a 2024. évben nem rendelkezik olyan tenyészménnel melynek nem született csikója.

A Neapolitano törzsön belüli egyedek ivadékainak számát a 10. és 11. táblázat tartalmazza.

10. táblázat: A Neapolitano méntörzsbe tartozó mének összes ivadékszáma

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
5327	Neapolitano XXV-27 (XXVII.tm)	77
4749	Neapolitano XXV-9	60
6321	Neapolitano XXIX-2 Nomád	34
5540	Neapolitano Trompeta III-05 (XXVIII.tm)	18
6395	Neapolitano Nico	11
4958	Neapolitano Nixon	10
6397	Neapolitano Néró	3

11. táblázat: A Neapolitano méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
5327	Neapolitano XXV-27 (XXVII.tm)	74
4749	Neapolitano XXV-9	53
6321	Neapolitano XXIX-2 Nomád	27
5540	Neapolitano Trompeta III-05 (XXVIII.tm)	17
6395	Neapolitano Nico	9
4958	Neapolitano Nixon	6
6397	Neapolitano Néró	3

4.4.6 Siglavy méntörzs:

A Siglavy törzs legtöbb ivadékkal rendelkező ménje Siglavy Capriola Sirius 184 ivadékkal. Második helyen Siglavy Capriola Délceg áll 136 ivadékkal, majd ezt követi Siglavy Capriola-189 Szigá 84, Siglavy XVI-es törzsmén 79, Siglavy Stornella V 23, Siglavy Capriola XXVIII-1 21, Siglavy Capriola Szultán 14, Siglavy Dáriusz 11 és Siglavy Capriola Szotyí 7 ivadékkal. A törzs ménjei közül három nem rendelkezik még ivadékokkal Siglavy Fenomén, Siglavy Capriola Szamba és Siglavy Capriola Szultán. A fajtán belüli ivadékok számának tekintetében a sorrend megváltozik. Első helyen Siglavy Capriola Sirius áll 102 fajtán belüli ivadékkal, ezt követi a Siglavy XVI-es törzsmén 76, Siglavy Capriola Délceg 70, Siglavy Capriola-189 Szigá 58, Siglavy Stornella V 22, Siglavy Capriola XXVIII-1 18, Siglavy Dáriusz 10, Siglavy Capriola Szultán 7 és Siglavy Capriola Szotyí 6 fajtán belüli ivadékkal. A Siglavy törzs egyedeinek ivadékszámát a 12. és 13. táblázat tartalmazza.

12. táblázat: A Siglavy méntörzsbe tartozó mének összes csikójának száma

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
4419	Siglavy Capriola Sirius	184
4418	Siglavy Capriola Délceg (e.Sikkés)	136
4416	Siglavy Capriola-189 Szigá	84
5450	Siglavy Samira XVIII (XVI.tm)	79
5921	Siglavy Stornella V	23
6311	Siglavy Capriola XXVIII-1	21
5212	Siglavy Capriola Szultán	14
6563	Siglavy Dáriusz	11
6242	Siglavy Capriola Szotyí	7
6747	Siglavy Fenomén	0
6899	Siglavy Capriola Szamba	0
6901	Siglavy Capriola Szultán	0

13. táblázat: A Siglavy méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékaiknak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
4419	Siglavy Capriola Sirius	102
5450	Siglavy Samira XVIII (XVI.tm)	76
4418	Siglavy Capriola Délceg (e.Sikkés)	70
4416	Siglavy Capriola-189 Szigá	58
5921	Siglavy Stornella V	22
6311	Siglavy Capriola XXVIII-1	18
6563	Siglavy Dáriusz	10
5212	Siglavy Capriola Szultán	7
6242	Siglavy Capriola Szotyí	6
6747	Siglavy Fenomén	0
6899	Siglavy Capriola Szamba	0
6901	Siglavy Capriola Szultán	0

4.4.7 Incitato méntörzs:

A 2024. évi ménparkban hét mén képviseli a törzset. A Törzsön belüli legmagasabb ivadékszámúval rendelkező mén az Incitato XV-ös törzsmén mely összesen 103 csikóval rendelkezik. Következő a sorban az Incitato XVII-es törzsmén 95, majd az Incitato XI-9 84, Incitato Holló 64, Incitato XIV-15 28, Incitato XIX-es törzsmén 8 ivadékkal. Az Incitato Izrael nevű mén jelenleg még nem rendelkezik ivadékkal. A fajtán belüli csikók számánál ez esetben is változik a sorrend. Az első helyen az Incitato XVII-es törzsmén áll 85 fajtán belüli ivadékkal, második helyen az Incitato XV-ös törzsmén 82-vel, majd Incitato XI-9 57, Incitato Holló 48, Incitato XIV-15 21 és az Incitato XIX-es törzsmén 8 ivadékkal.

Az Incitato törzs egyedeinek ivadékszámát a 14. és 15. táblázat tartalmazza

14. táblázat: **Az Incitato méntörzsbe tartozó mének összes ivadékának száma**

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
4325	Incitato XIII-22 (XV.tm)	103
5669	Incitato XV-7 (XVII.tm)	95
4639	Incitato XI-9	84
5389	Incitato Holló	64
5265	Incitato XIV-15	28
6562	Incitato XVIII-1 (XIX. tm)	8
7119	Incitato Izrael (e. Incitato Kupec)	0

15. táblázat: **Az Incitato méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma.**

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
5669	Incitato XV-7 (XVII.tm)	85
4325	Incitato XIII-22 (XV.tm)	82
4639	Incitato XI-9	57
5389	Incitato Holló	48
5265	Incitato XIV-15	21
6562	Incitato XVIII-1 (XIX. tm)	8
7119	Incitato Izrael (e. Incitato Kupec)	0

4.4.8 Tulipán méntörzs:

A Tulipán Titán nevű mén 46, a Tulipán IX-es törzsmén pedig 15 ivadékkal rendelkezik, melyek közül mind fajtán belül született. Tulipán XX-21 és Tulipán Trofetta XIII-4 még nem rendelkezik ivadékokkal.

A Tulipán törzsen belüli egyedek ivadékainak számát a 16. és 17. táblázat mutatja be.

16. táblázat: **A Tulipán méntörzsbe tartozó mének összes ivadékának száma**

Törzskönyvi szám	Név	Összes csikó
4231	Tulipán Titán	46
6398	Tulipán VIII-27 (IX.tm)	15
	Tulipán XX-21	0
6942	Tulipán Trofetta XIII-4	0

17. táblázat: A Tulipán méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma

Törzskönyvi szám	Név	Fajtán belüli csikók száma
4231	Tulipán Titán	46
6398	Tulipán VIII-27 (IX.tm)	15
	Tulipán XX-21	0

4.5 A hazai lipicai ménállomány egyedeinek származási ország szerinti besorolása

A 2024. évi hazai ménállomány Conversano törzsbe tartozó ménjei zömében Szilvásvárad i tenyésztésűek. Az 1948-ban született Conversano XVIII-as törzsmén ivadéka, a Conversano XX-as törzsmén indította a szilvásvárad i vonalat, melynek leszármazottjai jelentik ma a Conversano törzs egészét. Jelenleg négy mén a köztenyésztésből származik, négy fedezőmén szilvásvárad i tenyésztésű. A törzsen belül jelenleg nem fedez import mén.

A Conversano méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 18. számú táblázat tartalmazza.

18. táblázat: A Conversano méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
3859	Conversano XXIV-42(XXVIII.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
4492	Conversano XXIV-70	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
5046	Conversano Cédrus	Köztenyésztés
5078	Conversano Cudar	Köztenyésztés
6206	Conversano Délceg	Köztenyésztés
6743	Conversano XXVIII-17	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
6804	Conversano Colorado	Köztenyésztés
6977	Conversano XXVIII-37	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad

A Favory törzsen belül három ágat különböztethetünk meg, melyből kettő külföldi és egy magyar. A Lipizzáról eredő ágon ebben az évben hét mén van jelen a hazai tenyésztésben. A Favory XXXI-es és a Favory XXXII-es törzsmének Szilvásváradon születtek, de az apjuk Favory Allegra XXVI egy Lipizzai tenyésztésű mén volt. Favory Laska Favory Figo, Favory

Futár, Favory Főnix és Favory Formás, szélső apai ágon szerb felmenőkkel rendelkeznek. A fogarasi ágon egy mén Favory XXXV-64, magyar ágon pedig kilenc mén fedez jelenleg.

Megállapítható, hogy a Favory törzs közel fele arányban tartalmazza a szélső apai ágon külföldre visszavezethető egyedeket.

A Favory méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 19. táblázat tartalmazza.

19. táblázat: A Favory méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
2697	Favory XXIV-33 (XXVII.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
4401	Favory XXVII-23	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
4182	Favory XXVII-11 (XXX. tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
5506	Favory Fácán	Köztenyésztés
5993	Favory Futár	Köztenyésztés
5497	Favory XXVIII-42 (XXXI.tm)	Szilvásvár
5165	Favory XXVIII-5 (XXXII. tm)	Szilvásvár
5671	Favory Figó	Köztenyésztés
6300	Favory XXXV-64	Fogarasi ménes
6583	Favory Fantom	Köztenyésztés
5455	Favory Laska	Köztenyésztés
6396	Favory Frankó	Köztenyésztés
6394	Favory Formás	Köztenyésztés
6241	Favory Ferrari	Köztenyésztés
7118	Favory Filkó	Köztenyésztés
6911	Favory Főnix	Köztenyésztés
6751	Favory XXVII-77	Állami mezőgazdaság Szilvásvár

A Pluto törzsön belül a 2024. évben nyolc fedezőmén áll tenyésztésben. Pluto Szindbád fogarasi apától származó, míg Pluto Popeye és Pluto Ékszer a Szilvásváradon tenyésztett Pluto XXXI-es törzsmén ivadécai. Négy szilvásvárad tenyésztésű mén tartozik jelenleg a ménparkba. A törzsön belül egy import mén áll jelenleg a tenyésztésben, a szlovák tenyésztésű Pluto X-2.

A Pluto méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 20. táblázat tartalmazza.

20. táblázat: A Pluto méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
4620	Pluto Popeye	Köztenyésztés
4511	Pluto Szindbád	Köztenyésztés
5159	Pluto Jankó	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
4377	Pluto X-2	Szlovákia
5846	Pluto XXXII-10 (XXXV.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
5164	Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
6561	Pluto XXXIV-7	Állami mezőgazdaság Szilvásvárad
6900	Pluto Ékszer (e. Pluto Báró)	Köztenyésztés

A Maestoso törzsből a 2024. évben tizenhárom mén áll tenyésztésben. A tizenháromból csupán egy mén szilvásvárad tenyésztésű. A további tizenkét mén mind a köztenyésztésből származik. A Szilvásváradon tenyésztett, 1975-ben született Maestoso IX-es törzsmén egy unokája Maestoso Marci és két dédunokája Maestoso Mefisztó, valamint Maestoso Hatos. Maestoso Perletta Piberi felmenőkkel rendelkezik, Maestoso Mohikán és Maestoso Makadám Djakovoi apától, Maestoso Zorró, Maestoso Mózes és Maestoso Mester fogarasi tenyésztésű apáktól származnak.

A Maestoso méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 21. táblázat tartalmazza.

21. táblázat: A Maestoso méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
4491	Maestoso Matyi	Köztenyésztés
4334	Maestoso Marci	Köztenyésztés
5599	Maestoso Mefisztó	Köztenyésztés
4347	Maestoso Zorró (e. Fegyenc)	Köztenyésztés
4348	Maestoso Mohikán	Köztenyésztés
4232	Maestoso Mester	Köztenyésztés
6026	Maestoso Makadám	Köztenyésztés
6205	Maestoso Mózes	Köztenyésztés
4797	Maestoso Perletta	Köztenyésztés
6746	Maestoso Rocky	Köztenyésztés
6745	Maestoso Hatos	Köztenyésztés
6976	Maestoso XXXIII-31	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
6909	Maestoso Marcell	Köztenyésztés

A 2024. évi hazai ménállomány Neapolitano törzsbe tartozó ménjei közül egy mén fogarasi, egy pedig piberi tenyésztésű. A Szilvásvárdról származó Neapolitano XXV-9 és a Neapolitano XXVII-es törzsmén egy lipizzai tenyésztésű mén Neapolitano XXVI Allegra ivadéka. Neapolitano Nico és Neapolitano Néró köztenyésztésből származó egyedek, unokái a szilvásvárad tenyésztésű Neapolitano XXIV-es törzsménnek. Neapolitano Nixon nagyapja Neapolitano XXIII-9 szilvásvárad tenyésztésű.

A Neapolitano méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 22. táblázat tartalmazza.

22. táblázat: A Neapolitano méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
5327	Neapolitano XXV-27 (XXVII.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
4749	Neapolitano XXV-9	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
6321	Neapolitano XXIX-2 Nomád	Fogarasi ménes
5540	Neapolitano Trompeta III-05 (XXVIII.tm)	Piberi ménes
6395	Neapolitano Nico	Köztenyésztés
4958	Neapolitano Nixon	Köztenyésztés
6397	Neapolitano Néró	Köztenyésztés

A Siglavy törzs a 2024. évben tizenkettő fedezőménnel képviselteti magát a hazai tenyésztésben. Ebből három rendelkezik több generációra visszamenően szilvásvárad felmenőkkel. Siglavy XVI Samira ugyan piberi tenyésztésű, de származásának apai oldalát hazai tenyésztésű egyedek alkotják. A fogarasi ág 5 fedezőménnel képviselteti magát, melyek mind a fogarasi XIV-es törzsmén leszármazottai. Kettő mén ugyan szilvásvárad apa után született, de a további ősi sorokban dakovo-i egyedeket találunk. A Siglavy Stornella Szerbiában született import egyed.

A Siglavy méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 23. táblázat tartalmazza.

23. táblázat: A Siglavy méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
4419	Siglavy Capriola Sirius	Köztenyésztés
4418	Siglavy Capriola Délceg (e.Sikkes)	Köztenyésztés
4416	Siglavy Capriola-189 Szigá	Köztenyésztés
5450	Siglavy Samira XVIII (XVI.tm)	Lipicai ménes
5921	Siglavy Stornella V	Szerbia
6311	Siglavy Capriola XXVIII-1	Fogarasi ménes
5212	Siglavy Capriola Szultán	Köztenyésztés
6563	Siglavy Dáriusz	Köztenyésztés
6242	Siglavy Capriola Szotyí	Köztenyésztés
6747	Siglavy Fenomén	Köztenyésztés
6899	Siglavy Capriola Szamba	Köztenyésztés
6901	Siglavy Capriola Szultán	Köztenyésztés

Az Incitato törzsen belül hét mén áll tenyésztésben. A törzs magyar eredetéből adódóan elenyészően szerepelnek külföldi mének a 2024. évi ménparkban jelenlévő mének felmenői között. A ménparkban szereplő összes Incitato törzsen belüli mén magyar tenyésztésű. A törzsből öt mén Szilvásvárad tenyésztésű az Incitato XV-ös törzsmén, az Incitato XVII-es törzsmén, Incitato XI-9, Incitato XIV-15, illetve az Incitato XIX-es törzsmén, valamint jelenleg két mén Incitato Holló és Incitato Izrael származik a köztenyésztésből.

Az Incitato méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 24. táblázat tartalmazza.

24. táblázat: Az Incitato méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
4325	Incitato XIII-22 (XV.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
5669	Incitato XV-7 (XVII.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
4639	Incitato XI-9	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
5389	Incitato Holló	Köztenyésztés
5265	Incitato XIV-15	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
6562	Incitato XVIII-1 (XIX. tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
7119	Incitato Izrael (e. Incitato Kupec)	Köztenyésztés

A Tulipán törzs jelenleg négy ménnel képviselteti magát a hazai ménparkban. Ebből kettő hazai tenyésztésű. Az egyik a Tulipán IX-es törzsmén, ami Szilvásváradon született, de horvát apától származik, a másik pedig Tulipán Titán, amely szélső apai ágon harmadik generációs magyar tenyésztésű mén. A törzsön belül két import mén van tenyésztésben Tulipán XX-21 fogarasi, és Tulipán Trofetta XIII-4 dakovo-i tenyésztésű mén.

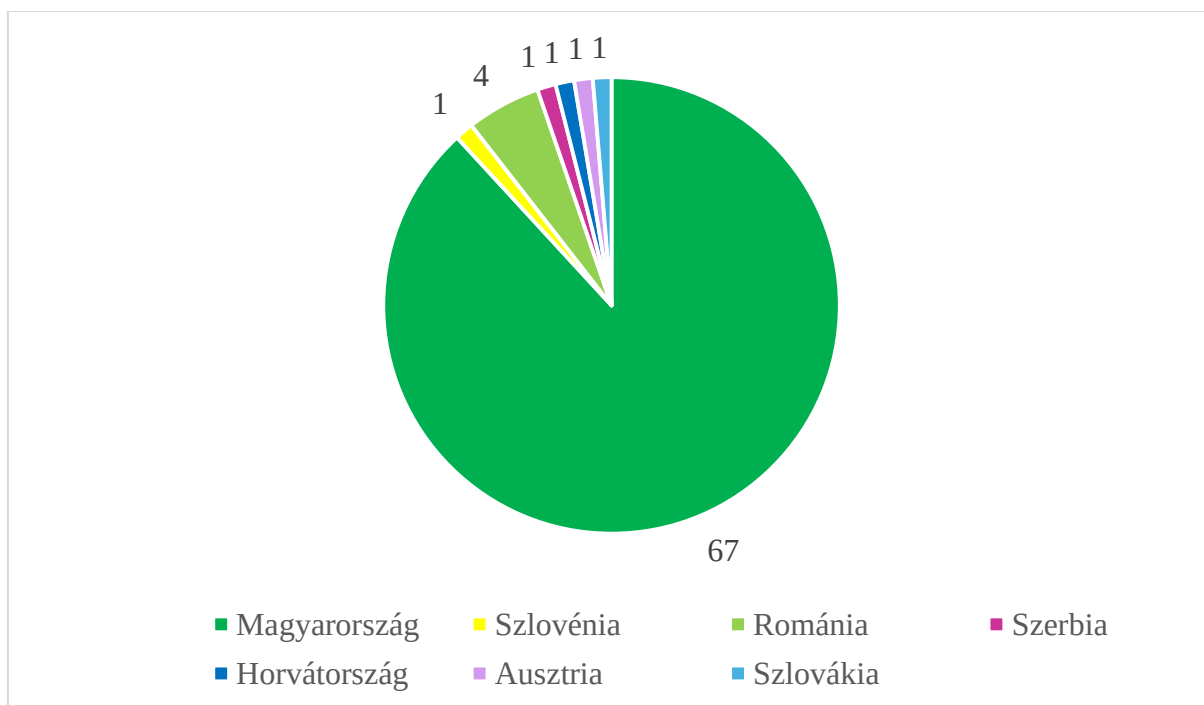
A Tulipán méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolását a 25. táblázat tartalmazza.

25. táblázat: A Tulipán méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása

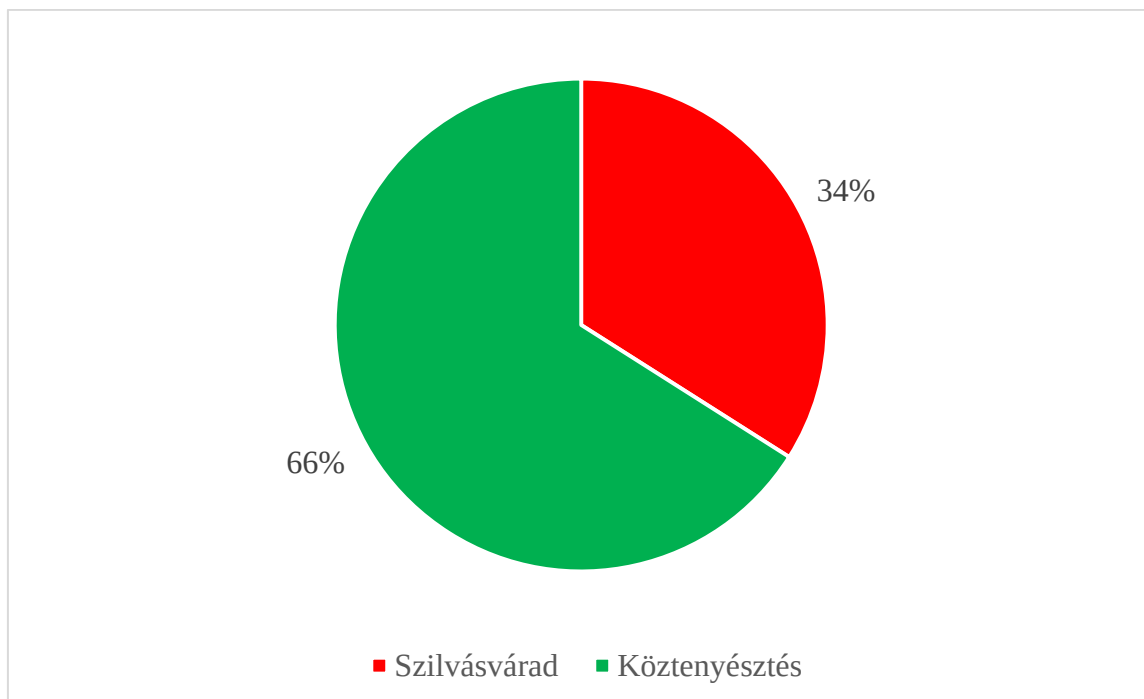
Törzskönyvi szám	Név	Tenyésztő
4231	Tulipán Titán	Köztenyésztés
6398	Tulipán VIII-27 (IX.tm)	Állami mezőgazdaság Szilvásvár
	Tulipán XX-21	Fogarasi ménes
6942	Tulipán Trofetta XIII-4	Djakovoi ménes

A 2024. évi hazai ménállomány származását tekintve 88%-ban hazai tenyésztésű, 12%-ban pedig külföldről importált egyed. A hazai tenyésztésű egyedeket két csoportra oszthatjuk, az első csoportban az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad által tenyésztett egyedek tartoznak, melyek az összes fedezőmén számához viszonyítva 30%-át jelenti a populációnak. Az import egyedek származási országát tekintve Szlovéniából, Romániából, Szerbiából, Horvátországból, Szlovákiából, Ausztriából származnak. Jelenleg 1 egyed származik Szlovéniából, 4 Romániából, 1 Szerbiából, 1 Horvátországból, 1 Szlovákiából és 1 Ausztriából.

A 2024. évi hazai ménállomány származási országára vonatkozó adatait az 5. és 6. ábra tartalmazza.

4. ábra: A 2024. évi hazai lipicai ménállomány összetétele származási ország alapján

5. ábra: Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad, valamint a hazai köztenyésztésben született egyedek egymáshoz viszonyított aránya

4.6 A 2024. évi hazai ménállomány származásának elemzése külföldi génhányad alapján

A hazai tenyésztésű, valamint az importokból származó egyedek arányát tekintve megállapítható, hogy a külföldön tenyésztett egyedek aránya a ménállományban alacsony, ez kedvez a hazai típus védelmének. Ezzel szemben érdekes megvizsgálni a fedezőmének származását abból a szempontból, hogy milyen arányban tartalmaznak külföldi génhányadot. Fontos kiemelni, hogy a hazai lipicai típus védelme érdekében kiemelt jelentőséggel bír a nagy hazai génhányadú lipicai lovak tenyésztése, ennek érdekében fontos olyan ménnek használata, amelyek származása nagy arányban tartalmaz klasszikus értelemben vett magyar tenyésztésű egyedeket. Átlagosan a 2024. évi ménparknak 42,68% a magyar génhányad aránya.

A 2024. évi ménpark 15 olyan mént tartalmaz, amely származása 75% fölötti magyar génhányadot tartalmaz. Ezek közül kiemelkedik az Incitato XV-ös törzsmén 100%-os értékkel, az Incitato XIV-15 93,75%-os, illetve a Conversano Cédrus, Maestoso Hatos és Neapolitano Néró ménnek 87,5% os értékkel.

Azon ménnek adatait melyek magyar génhányada 75% vagy meghaladja azt a 26. táblázat tartalmazza.

26. táblázat: Azon ménnek, melyek magyar génhányada 75% vagy meghaladja azt.

Törzskönyvi szám	Név	Magyar génhányad %-os aránya
4325	Incitato XIII-22 (XV.tm)	100,00%
5265	Incitato XIV-15	93,75%
5046	Conversano Cédrus	87,50%
6745	Maestoso Hatos	87,50%
6397	Neapolitano Néró	87,50%
5506	Favory Fácán	81,25%
3859	Conversano XXIV-42(XXVIII.tm)	75,00%
4492	Conversano XXIV-70	75,00%
6804	Conversano Colorado	75,00%
6583	Favory Fantom	75,00%
4334	Maestoso Marci	75,00%
6395	Neapolitano Nico	75,00%
4958	Neapolitano Nixon	75,00%
5846	Pluto XXXII-10 (XXXV.tm)	75,00%
5164	Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm)	75,00%

Az imént említett egyedeket 18 olyan mén követi, amelyek magyar génhányada 50% vagy meghaladja azt. A kategória élén áll Conversano Délceg, a Favory XXVII-es törzsmén, a Favory XXX-as törzsmén és Incitato XI-9 68,75%-kal. Ezeket követi Favory Filkó és Siglavy Capriola Szultán 62,5%-kal, majd Favory XXVII-23, Incitato Izrael, Siglavy Fenomén és Siglavy Capriola Szamba 56,25%-kal.

Azon ménnek adatait melyek magyar génhányada 50% vagy meghaladja azt a 27. táblázat tartalmazza.

27. táblázat: Azon ménnek melyek magyar génhányada 50% vagy meghaladja azt, de nem éri el a 75%-ot.

Törzskönyvi szám	Név	Magyar génhányad %-os aránya
6206	Conversano Délceg	68,75%
2697	Favory XXIV-33 (XXVII.tm)	68,75%
4182	Favory XXVII-11 (XXX. tm)	68,75%
4639	Incitato XI-9	68,75%
7118	Favory Filkó	62,50%
6901	Siglavy Capriola Szultán	62,50%
4401	Favory XXVII-23	56,25%
7119	Incitato Izrael (e. Incitato Kupec)	56,25%
6747	Siglavy Fenomén	56,25%
6899	Siglavy Capriola Szamba	56,25%
5078	Conversano Cudar	50,00%
5165	Favory XXVIII-5 (XXXII. tm)	50,00%
5669	Incitato XV-7 (XVII.tm)	50,00%
5389	Incitato Holló	50,00%
4348	Maestoso Mohikán	50,00%
4511	Pluto Szindbád	50,00%
4416	Siglavy Capriola-189 Szigá	50,00%
5450	Siglavy Samira XVIII (XVI.tm)	50,00%

A harmadik kategóriába azon méneket soroltam, melyek magyar génhányada nem éri el az 50%-ot, de nem is kevesebb 25%-nál. Ebbe a kategóriába 27 mén sorolható be.

Azon mének adatait melyek magyar génhányada nem éri el az 50%-ot, viszont nem kevesebb 25%-nál a 28. táblázat tartalmazza.

28. táblázat: Azon mének, melyek magyar génhányada nem éri el az 50%-ot, viszont nem kevesebb 25%-nál.

Törzskönyvi szám	Név	Magyar génhányad %-os aránya
6026	Maestoso Makadám	43,75%
6396	Favory Frankó	43,75%
6241	Favory Ferrari	43,75%
6751	Favory XXVII-77	43,75%
4347	Maestoso Zorró (e. Fegyenc)	43,75%
6909	Maestoso Marcell	43,75%
6743	Conversano XXVIII-17	37,50%
6977	Conversano XXVIII-37	37,50%
6562	Incitato XVIII-1 (XIX. tm)	37,50%
5599	Maestoso Mefisztó	37,50%
4232	Maestoso Mester	37,50%
6205	Maestoso Mózes	37,50%
4749	Neapolitano XXV-9	37,50%
6561	Pluto XXXIV-7	37,50%
4419	Siglavy Capriola Sirius	37,50%
6563	Siglavy Dáriusz	37,50%
6398	Tulipán VIII-27 (IX.tm)	37,50%
5497	Favory XXVIII-42 (XXXI.tm)	31,25%
6976	Maestoso XXXIII-31	31,25%
5212	Siglavy Capriola Szultán	31,25%
4231	Tulipán Titán	31,25%
6911	Favory Főnix	25,00%
4491	Maestoso Matyi	25,00%
6746	Maestoso Rocky	25,00%
5327	Neapolitano XXV-27 (XXVII.tm)	25,00%
4620	Pluto Popeye	25,00%
6900	Pluto Ékszer (e. Pluto Báró)	25,00%

A negyedik kategória a 25%-alatti magyar génhányadot tartalmazó méneket tartalmazza. Ebbe a kategóriába csupán öt mén tartozik.

Azon mén adatait melyek magyar génhányada 25%-nál kevesebb a 29. táblázat tartalmazza.

29. táblázat: Azon mén adatait melyek magyar génhányada nem éri el 25%-ot.

Törzskönyvi szám	Név	Magyar génhányad %-os aránya
5455	Favory Laska	18,75%
6394	Favory Formás	12,50%
6942	Tulipán Trofetta XIII-4	12,50%
5993	Favory Futár	6,25%
5671	Favory Figó	6,25%

Az ötödik kategóriába azon méneket soroltam, melyek nem rendelkeznek magyar génhányaddal. Ezek közé sorolható a Favory XXXV-64, Maestoso Perletta, Neapolitano XXIX-2 Nomád, a Neapolitano XXVIII-as törzsmén, Pluto Jankó, Pluto X-2, Siglavy Capriola Délceg, Siglavy Stornella V, Siglavy Capriola XXVIII-1, Siglavy Capriola Szotyí és Tulipán XX-21.

Azon mén adatait melyek nem rendelkeznek magyar génhányaddal a 30. táblázat tartalmazza.

30. táblázat: Azon mén adatait melyek nem rendelkeznek magyar génhányaddal

Törzskönyvi szám	Név	Magyar génhányad %-os aránya
6300	Favory XXXV-64	0,00%
4797	Maestoso Perletta	0,00%
6321	Neapolitano XXIX-2 Nomád	0,00%
5540	Neapolitano Trompeta III-05 (XXVIII.tn)	0,00%
5159	Pluto Jankó	0,00%
4377	Pluto X-2	0,00%
4418	Siglavy Capriola Délceg (e.Sikkés)	0,00%
5921	Siglavy Stornella V	0,00%
6311	Siglavy Capriola XXVIII-1	0,00%
6242	Siglavy Capriola Szotyí	0,00%
	Tulipán XX-21	0,00%

Munkám során külön vizsgáltam az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad által használt törzsméneket is. Az első kategóriába azok a törzsmének tartoznak, amelyek magyar génhányada legalább 75% vagy meghaladja azt. Ide négy törzsmén sorolható. a Pluto XXXIV-es, a Pluto XXXV-ös, a Conversano XXVIII-as és az Incitato XV-ös törzsmének. Ezeket követik a második kategóriába tartozó törzsmének, melyek magyar génhányada 75% alatti, de nem kevesebb mint 50%, melyekből 5 egyed található. A harmadik kategóriába tartozó mének magyar génhányada 50% alatti, de nem esik 25% alá. Ide négy törzsmén tartozik, a Neapolitano XXVIII-es, a Favory XXXI-es, az IncitatoXIX-es és a Tulipán IX-es törzsmének.

Az utolsó kategóriába egy mén, a Neapolitano XXVIII-as törzsmén sorolható, amely nem rendelkezik magyar génhányaddal.

A törzsménesbe tartozó mének magyar génhányadát a 31.táblázat tartalmazza.

31. táblázat:Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad törzsménesbéli egyedeinek magyar génhányada.

Törzskönyvi szám	Név	Magyar génhányad %-os aránya
4325	Incitato XIII-22 (XV.tm)	100%
3859	Conversano XXIV-42(XXVIII.tm)	75%
5846	Pluto XXXII-10 (XXXV.tm)	75%
5164	Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm)	75%
2697	Favory XXIV-33 (XXVII.tm)	68,75%
4182	Favory XXVII-11 (XXX. tm)	68,75%
5669	Incitato XV-7 (XVII.tm)	50%
5450	Siglavy Samira XVIII (XVI.tm)	50%
5165	Favory XXVIII-5 (XXXII. tm)	50%
6398	Tulipán VIII-27 (IX.tm)	37,5%
6562	Incitato XVIII-1 (XIX. tm)	37,5%
5497	Favory XXVIII-42 (XXXI.tm)	31,25%
5327	Neapolitano XXV-27 (XXVII.tm)	25%
5540	Neapolitano Trompeta III-05 (XXVIII.tm)	0%

5. Következtetések és javaslatok

Megállapítottam, hogy a 2024. évi hazai lipicai ménállományban a különböző méntörzsek egymáshoz viszonyított aránya nem kiegyenlített. Aggodalomra ad okot a Tulipán vonal helyzete és szintén növelendő a Conversano, az Incitato, a Pluto, valamint a Neapolitano ménvonalakba tartozó egyedek száma.

Meghatároztam a fajta hazai állományának legjelentősebb hímivarú tenyészállatait, méntörzsön belüli tradicionális magyar vonalait, melyek megőrzése a jövőben is fontos feladat.

Vizsgálataim alapján a hazai ménpark átlag életkora 16 év felett van, mely alapján előregedettnak tekinthető.

A hazai tenyésztőszervezet számára kiemelt feladat a kiváló minőségű ménjelöltek felkutatása, tenyésztésbe állítása.

A fajta legtöbbet használt apaállatai a Favory XXIV-33 (XXVII tm.), a Conversano XXIV-42(XXVIII tm.), a Conversano XXIV-70, a Favory XXVII-23, valamint a Siglavy Capriola Sirius nevű ménnek.

A hazai ménparkot többségében Magyarországon tenyésztett egyedek alkotják, melyeknek egy harmada az Állami Ménesgazdaság Szilvásváradtól, két harmada pedig a köztenyésztésből kerül ki.

Ezzel szemben a hazai ménnek többsége jelentős külföldi génhányaddal rendelkezik, átlagosan csupán 42,68% a magyar génhanyad aránya. A valamikori hazai állományra jellemző típus védelme érdekében kiemelt jelentőséggel bír a nagy hazai génhanyadot tartalmazó ménnek használata.

6. Összefoglalás

A lipicai, egy spanyol-nápolyi fajtacsoportba tartozó lófajta, melynek eredete egészen a XVI. századig nyúlig vissza. A fajta úgynevezett pompa lóként tett szolgálatot a császári udvar szertartásai, ünnepei alkalmával. Ezen típus képviselőitől elvárás volt az elegancia, a gazdagság, a fényűzés megjelenítése, melyhez elengedhetetlen a rendkívül attraktív, akciós mozgás. Mindezen tulajdonságok összessége a mai napig értékessé teszi a lipicai fajtát, állattenyésztési és kulturális szempontból egyaránt. E lófajta megőrzése és tenyésztése a mai nap is fontos feladat, hiszen összefonódik benne a kulturális örökség megőrzése, valamint a világszínvonalú teljesítmény fenntartása. Mára kulturális örökségünk részét képezik, azonban a lótenyésztési ágazat megváltozott helyzetéből adódóan ezen fajták populáció nagysága egyre kisebb lett, emellett mivel nagy genetikai értéket képviselnek, mára védetté váltak. Kis létszámából adódóan, a lipicai fajta esetében is a génvédelem szabálya szerinti tenyésztés kiemelt szerepet kap a tenyésztői munka során, így óvnunk kell a fajta kancacsaládjait és genealógiai vonalait. A fajta kancacsaládjainak száma meghaladja a harmincat. A fajtának Európa szerte több jelentősebb ménese is található például Szlovéniában Lipizza, Szlovákiában Kistapolcsány (Topolcianky), Ausztriában Piber, Olaszországban Monte Rotondo, Romániában Fogaras és Horvátországban Dakovó. Magyarországi törzs ménese az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár, mely Szilvásváradon található, de ezen kívül sok jelentős magánménessel is rendelkezik. A fajta fontos értékmérő tulajdonságai közé tartozik tanulékonyága, intelligenciája, eleganciája, kiváló munkakészsége, keménysége, szívóssága, temperamentuma, hosszú hasznos élettartalma, a viszonylagosan alacsony igénye a tartási és takarmányozási körülményekkel szemben, valamint rugalmas, akciós mozgása. Ezen tulajdonságok összessége teszi a fajtát kiváló háts-, és fogatlóvá. Magyarországon elsősorban fogatlóként hasznosítják, mivel ezen lovakkal világhírű hajtóink számos érmet szereztek világ és Európa-bajnokságok alkalmával. A lipicai fajta vonalai eredendően eltérő küllemi tulajdonságokkal rendelkeztek, így kiválóan el lehetett különíteni egymástól a Favorykat, Maestosokat, Plutokat, Neopolitanokat, Siglavykat vagy éppen Conversanokat annak ellenére, hogy a lipicai fajtajelleget mind magukon viselték. A törzs jellegének fenntartása úgy valósult meg, hogy minden második nemzedékben egy bizonyos törzsbe tartozó mén fedezte a kancákat, a köztes nemzedékekben pedig a további törzsek egyedei rotálódtak. Megállapítottam, hogy a 2024. évi hazai lipicai ménállományban a különböző méntörzsek egymáshoz viszonyított aránya

nem kiegyenlített. Aggodalomra ad okot a Tulipán vonal helyzete és szintén növelendő a Conversano, az Incitato, a Pluto, valamint a Neapolitano ménvonalakba tartozó egyedek száma. Meghatároztam a fajta hazai állományának legjelentősebb hímivarú tenyészállatait, méntörzsön belüli tradicionális magyar vonalait, melyek megőrzése a jövőben is fontos feladat. A hazai tenyésztésű, valamint az importokból származó egyedek arányát tekintve megállapítható, hogy a külföldön tenyésztett egyedek aránya a ménállományban alacsony, ez kedvez a hazai típus védelmének. Ezzel szemben érdekes megvizsgálni a fedezőménnek származását abból a szempontból, hogy milyen arányban tartalmaznak külföldi génhányadot. Fontos kiemelni, hogy a hazai lipicai típus védelme érdekében kiemelt jelentőséggel bír a nagy hazai génhányadú lipicai lovak tenyésztése, ennek érdekében fontos olyan ménnek használata, amelyek származása nagy arányban tartalmaz klasszikus értelemben vett magyar tenyésztésű egyedeket. Átlagosan a 2024. évi ménparknak 42,68% a magyar génhányad aránya.

Irodalomjegyzékjegyzék

ANKER A. (1992): Genetika a lótenyésztésben. Pannon Agrártudományi Egyetem Állattenyésztésiskar, Kaposvár

ÁCS V. – BOKOR Á. – NAGY I. (2019): Population Structure Analysis of the Border Collie Dog Breed in Hungary, Animals. Akadémiai doktori értekezés

BODÓ I. (2002): A biológiai sokféleség megőrzése a magyar háziállatfajtákban. Acta Agraria Debreceniensis.

BODÓ I. (2011): Háziállatok génvédelme. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó

BOKOR Á. – JÓNÁS D. – PONGRÁCZ L. – BOKOR J. – SZABARI M. (2010): Populáció-genetikai vizsgálatok a magyarországi angol telivér állományban. Állattenyésztés és Takarmányozás.

PONGRÁCZ. (2005): A ló tenyésztése és genetikája. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.

DRUML, T. (2013): A fajta történelmi eredete. In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk. Brem, G.). Agroinform Kiadó és Nyomda Kft, Budapest.

FEHÉR K. – LÁZÁR V. (2021): A Négyesfogathajtó Európa-Bajnokságok története. Magyar Lovassport Szövetség. Budapest

FRANKHAM, R. – BALLOU, J. D. – BRISCOE, D. A. (2002): Introduction to conservation genetics. Cambridge University Press, Cambridge

FRANKHAM, R. – BALLOU, J. D. – BRISCOE, D. A. (2002): Introduction to conservation genetics. Cambridge University Press, Cambridge

**FURIOSO-NORT STAR LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET KÖZLÉSE
GIDRÁN LÓTENYÉSZTŐK MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE**

HOP, A. (2013): Lipicai lovat tenyésztő országok, a Lipicai Lótenyésztők Világszövetsége és annak hozzájárulása a fajta állományának gyarapodásához In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk. Brem, G.). Agroinform Kiadó és Nyomda Kft, Budapest.

KISBÉRI-FÉLVÉR LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET KÖZLÉSE

MAGYAR HIDEGVÉRŰ LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET KÖZLÉSE

**MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: LIPICAI
MÉNISMERTETŐ, 2013**

**MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: LIPICAI
MÉNISMERTETŐ, 2019**

MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: LIPICAI MÉNISMERTETŐ, 2020

MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: LIPICAI MÉNISMERTETŐ, 2021

MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: LIPICAI MÉNISMERTETŐ, 2022

MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: LIPICAI MÉNISMERTETŐ, 2023

**MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE
MEZŐGAZDASÁGI MINŐSÍTŐ INTÉZET (1988): MAGYAR LIPICAI
MÉNESKÖNYV I. KÖTET. BUDAPEST**

**MAGYAR LIPICAI LÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE (1990): MAGYAR
LIPICAI MÉNESKÖNYV II. KÖTET. BUDAPEST**

MAGYARORSZÁGI ARAB LÓTENYÉSZTŐK EGYESÜLETÉNEK KÖZLÉSE

MEUWISSEN, T. H. E. (2009): Genetic management of small populations: A review. Acta Agriculturae Scandinavica.

MIHÓK S. (2008): A ló szelekciója. (in: Tóth S. -Szalay I. (szerk. 2008): A haszon- állatfajok szelekciója. Mezőgazda Kiadó, Budapest.

MIHÓK S.- PATAKI B.- KALM, E.- ERNST J. (2001): Gazdasági állataink- Fajtatan, Ló és szamár, Mezőgazda Kiadó, Budapest

NAGY I. (2016): Kvantitatív genetikai vizsgálatok multipara állatfajokban. Akadémiai nagydoktori mű, Kaposvári Egyetem.

NÓNIUSZ LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET KÖZLÉSE

NOVOTNI P. (2008): Magyar lovak. Pro-Book Könyv kiadó, Nyíregyháza

PÓNI ÉS KISLÓ TENYÉSZTŐK EGYESÜLET KÖZLÉSE

SZABÓ F. (2015): Általános állattenyésztés. Mezőgazda kiadó, Budapest

SZALAY, I. (2017): Génbanki kutatások régi haszonállataink védelmében, Mezőgazda kiadó, Budapest

TÓTH L. – VÁRADY J. (1980): A lipicai ló Magyarországon. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Ábrák és táblázatok jegyzéke:

1. táblázat: Az elmúlt évre vonatkozó lipicai ménállomány láétszám adatai	10
2. táblázat: A Conversano méntörzsbe tartozó mének összes ivadékainak száma	19
3. táblázat: A Conversano méntörzsbe tartozó mének fajtán belül született ivadékainak száma	19
4. táblázat: A Favory méntörzsbe tartozó mének összes ivadékának száma	20
5. táblázat: A Favory méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma	21
6. táblázat: A Pluto méntörzsbe tartozó mének összes ivadékszám	22
7. táblázat: A Pluto méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma	22
8. táblázat: A Maestoso méntörzsbe tartozó mének összes ivadékszám	23
9. táblázat: A Maestoso méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma	23
10. táblázat: A Neapolitano méntörzsbe tartozó mének összes ivadékszám	24
11. táblázat: A Neapolitano méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma	24
12. táblázat: A Siglavy méntörzsbe tartozó mének összes csikójának száma	25
13. táblázat: A Siglavy méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma	26
14. táblázat: Az Incitato méntörzsbe tartozó mének összes ivadékának száma	27
15. táblázat: Az Incitato méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma.	27
16. táblázat: A Tulipán méntörzsbe tartozó mének összes ivadékának száma	27
17. táblázat: A Tulipán méntörzsbe tartozó mének fajtán belüli ivadékainak száma	28
18. táblázat: A Conversano méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	28
19. táblázat: A Favory méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	29
20. táblázat: A Pluto méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	30
21. táblázat: A Maestoso méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	31
22. táblázat: A Neapolitano méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	31
23. táblázat: A Siglavy méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	32
24. táblázat: Az Incitato méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	33
25. táblázat: A Tulipán méntörzs egyedeinek származási ország szerinti besorolása	33
26. táblázat: Azon ménnek, melyek magyar génhányada 75% vagy meghaladja azt.	36
27. táblázat: Azon ménnek melyek magyar génhányada 50% vagy meghaladja azt, de nem éri el a 75%-ot.	37
28. táblázat: Azon ménnek, melyek magyar génhányada nem éri el az 50%-ot, viszont nem kevesebb 25%-nál.	38

29. táblázat: Azon mének melyek magyar génhányada nem éri el 25%-ot.	39
30. táblázat: Azon mének melyek nem rendelkeznek magyar génhányaddal	39
31. táblázat: Az Állami Ménesgazdaság Szilvásváradi törzsménesebéli egyedeinek magyar génhányada.	40
1. ábra: A keletibai lipicai ménes ménjeinek törzsek szerinti eloszlása	Error! Bookmark not defined.
2. ábra: A 2024. évi ménpark méntörzseinek eloszlása.....	12
3. ábra: A 2024. évi ménállomány egyedei születési év szerinti beosztásban.	17
4. ábra: A 2024. évi ménállomány egyedei kategóriákra bontva születési év szerint.	18
5. ábra: A 2024. évi hazai ménállomány összetétele származási ország alapján.....	34
6. ábra: Az Állami Ménesgazdaság Szilvásváradi, valamint a hazai köztenyésztésben született egyedek egymáshoz viszonyított aránya	35